

FILOZOFIJA I POLITIKA U LENJINA

Za razumijevanje filozofije i politike u Lenjina ponajprije treba ukazati na mjesto filozofije u marksizmu i kako sam Lenjin shvaća filozofiju utemeljitelja marksizma.

Kako je poznato, Lenjin je polazio od pretpostavke da je Marxovo i Engelsovo razumijevanje filozofije posvema isto i da je filozofija »opći nazor na svijet«. U tom su smislu materijalizam: idealizam za Lenjina ne samo osnovni pravci filozofije nego i jedino mogući »nazori na svijet«. »Dijalektički materijalizam« kao »filozofija marksizma«, prema Lenjinu, »pogled je na svijet« radničke klase. Otuda potječe i Lenjinova borba protiv tzv. »filozofskog revizionizma«, koji, kako on kaže, »pod vidom« proleterske kulture provodi buržoaska i reakcionarna shvaćanja«, unosi »zabunu u politiku radničke partije« i predstavlja »pravi pohod protiv filozofije marksizma«.¹ »Odricanje od dijalektičkog materijalizma« znači prema Lenjinu odricanje od marksizma, a »pokušaji da se iskoči iz ova dva osnovna smjera u filozofiji« znače ne samo revizionizam nego »pomirljivo šarlatanstvo«.² Kao da su mu potpuno nepoznata Marxova nastojanja da se »ukine filozofija« i izdigne kako nad idealizam tako i nad materijalizam, Lenjin zaključuje: »U stvari, najveća Marxova zasluga, koji je išao **naprijed** jasno određenim filozofskim putem, upravo i jest u tome što on nije htio da uzima u obzir polutanske neostvarljive projekte izmirenja materijalizma i idealizma«.³ Sasvim je netačna Lenjinova tvrdnja »da su Marx i Engels desetke puta nazivali svoje filozofske poglede dijalektičkim materijalizmom«,⁴ jer Marx npr. svoje razumijevanje svijeta i čovjeka ni jednom nije nazvao »dijalektičkim materijalizmom«.⁵ Tu pak nije riječ samo o razlici u imenu nego o razumijevanju stvari same filozofije. Kao plod marksizma prve polovice dvadesetog stoljeća dijalektički je materijalizam svojom bit-

¹ V. I. Lenjin: **Materijalizam i empiriokriticizam**, »Kultura«, Zagreb-Beograd, 1948. str. 9, Predgovor II izdanju 1920.

² Ibidem, str. 339.

³ Ibidem, str. 336.

⁴ Ibidem, str. 7.

⁵ O tome vidi moj raspravu »Marx i dijalektički materijalizam«, **Praxis**, Zagreb, 1966. 1, str. 115—130.

nom metafizičkom intencijom zapravo suprotan Marxovu izvornom historijskom materijalizmu.⁶

Duhovni otac dijalektičkog materijalizma jest Engels, a njegov pogrešan uzor i antipod jest Hegelov idealizam. Kada Lenjin otuđa govori o Marxovu dijalektičkom materijalizmu kao filozofiji marksizma, on zapravo misli na Engelsa i njegove pokušaje da nasuprot Hegelovu idealizmu razvije sistem materijalizma i da pomoću Hegelove dijalektike »razvije« dijalektiku prirode, ljudskog društva i mišljenja. Gotovo doslovno parafrazirajući Hegelovu sistematizaciju filozofskih znanosti u logiku, filozofiju prirode i filozofiju duha, i Lenjin dijalektičko-materijalistički obrće Hegela, pa logiku određuje kao nauku o »zakonima razvoja svih materijalnih, prirodnih i duhovnih stvari«.⁷ U tom pogledu Lenjin je isto tako metafizičan i shematičan kao i ostali dijalektički materijalisti našega stoljeća. Istina, on zna da njegova »shema« ima svoje porijeklo u Hegelovoj filozofiji, što ostali i ne znaju, ali on ne daje, a niti kao materijalist može dati, obrazloženje nauke o »zakonima razvoja svih... stvari«, iako je to bila pretenzija kako idealizma tako i materijalizma metafizičke tradicije. U Hegela to pruža logika kao znanost ideje o sebi i za sebe, tj. kao mišljenje svijeta prije stvaranja konačnog svijeta bilo prirodnih bilo duhovnih stvari. Materijalistima kao materijalistima, dakle i dijalektičkim materijalistima, jedna je takva znanost a priori tuđa. Pa ipak, dijalektički materijalizam predstavlja, ili bi barem htio predstavljati, jednu takvu logiku, dijalektiku, odnosno metafiziku.

U skladu s ranije naznačenim Lenjinovim shvaćanjem filozofije i marksizma Staljin je godine 1938. dao poznato određenje dijalektičkog i historijskog materijalizma: »Dijalektički materijalizam je pogled na svijet marksističko-lenjinističke partije. On se zove dijalektički materijalizam zato što je njegovo prilaženje prirodnim pojavama, njegov metod proučavanja prirodnih pojava, njegov metod spoznaje tih pojava dijalektički, a njegovo tumačenje prirodnih pojava, njegovo shvaćanje prirodnih pojava, njegova teorija — materijalistička. Historijski materijalizam je proširenje postavki dijalektičkog materijalizma na proučavanje društvenog života, primjena postavki dijalektičkog materijalizma, na pojave društvenog života, na proučavanje društva, na proučavanje historije društva«.⁸ Postavlja se međutim pitanje odgovara li tim konzekvencijama dijalektičkog materijalizma cjelokupno Lenjinovo djelo ili postoje Lenjinovi radovi i misli koji ne odgovaraju niti »postavkama dijalektičkog materijalizma« niti njihovoj »primjeni« na društveni život, politiku i povijest. Istina, Lenjin shvaća filozofiju i teoriju uopće kao vodstvo za političku akciju,

⁶ Vidi moju raspravu »Historijski materijalizam i ideologija«, »Naše teme«, Zagreb, 1967. 3, str. 452—472.

⁷ V. I. Lenjin: **Filozofske sveske**, »Kultura«, Beograd, 1955, str. 62.

⁸ J. Staljin: **Pitanja lenjinizma**, Zagreb, »Kultura«, 1946. str. 506.

kao »oružje u klasnoj borbi«, ali u njega nikada nije riječ o pukoj primjeni nekih općih pojmova i shema na političko djelovanje i povijesni život. Zahvaljujući lektiri Hegela, već u »Filozofskim sveskama« Lenjin zagovara »svestranu, univerzalnu gipkost pojmova, gipkost koja ide do identiteta suprotnosti«. Istodobno on ističe da »ta gipkost primijenjena subjektivno« znači »eklektiku i sofistiku« a primijenjena »objektivno« izražava »dijalektiku samih stvari, same prirode, samog toka događaja«. ⁹ Lenjinu je dakle stalo do razumijevanja »samih stvari«, njihove prirode i povijesnog toka, budući da samo takvo znanje, koje je prodrlo do prirode samih stvari, može poslužiti kao uspješno vodstvo za političko djelovanje, akciju i borbu proletarijata. A samo ono djelovanje koje je primjereno povijesnom bitku stvari ima izgleda na uspjeh i pobjedu, te ne znači niti askezu niti silovanje zbiljnosti u ime sheme nekog filozofskog sistema ili nekog budućeg društva, nego znači ozbiljenje povijesno prisutnih mogućnosti i takvo revolucioniranje svijeta koje ne polazi od »fantastičnog« nego od povijesno prisutnog, tj. od onog, kako kaže Lenjin, što »nam je kapitalizam ostavio u nasljeđe«. Staviše, »pokušati danas praktički anticipirati budući rezultat potpuno razvijenog, stabiliziranog i formiranog, razgranatog i zrelog komunizma — isto je što i četvorogodišnje dijete učiti višu matematiku«. ¹⁰ Pa ipak, nisu samo »lijevi komunisti«, protiv kojih je Lenjin 1920. godine polemizirao i kojima »treba cijelu istinu reći u lice«, učili četvorogodišnje dijete višu matematiku »komunizma«, nego su to činile, a i danas na žalost to čine mnoge partije i pokreti koji sebe nazivaju »lenjinskima«. Je li tu posrijedi nesporazum ili zanemarivanje nekih strana Lenjinove misli i djela, i to upravo onih misli u kojima najviše dolaze do izražaja svojevrsna Lenjinova genijalnost i revolucionarnost, onih misli koje ne podliježu nikakvim shemama ni dogmama, pa ni onima njegova vlastitog dijalektičkog materijalizma i prema njemu unaprijed skrojenog »pogleda na svijet«? Da se Lenjinovo filozofsko djelo ne dade svesti na dijalektički materijalizam i njegove razne »primjene«, nego da je u Lenjina, i to prije svega u njegovoj političkoj misli, prisutna svojevrsna izvorna povijesna misao, koja ne poštuje nikakve recepte ni kalupe nego proniče društveni život i situacije te omogućuje da »razumijemo često veoma složene i zamršene zadatke koji proizlaze iz te situacije«, ¹¹ — dakle iz određene povijesne i političke situacije — pokušat ćemo pokazati analizom spomenutog Lenjinova spisa: Dječja bolest »ljevičarstva« u komunizmu. U njemu je na djelu Lenjin i kao političar i kao mislilac. Ovaj posljednji omogućuje prvome da se uzdigne nad »eklektiku i sofistiku« svakidašnjih shvaćanja i da dospije do bitka povijesne situacije, a

⁹ V. I. Lenjin: *Filozofske sveske*, str. 80 i 81.

¹⁰ V. I. Lenjin: *Dječja bolest »ljevičarstva« u komunizmu*, Izabrana djela II 2, »Kultura«, 1950. str. 283.

¹¹ Ibidem, str. 297.

politički ga instinkt oslobađa krutosti i bilo kakve, a prije svega neke uhodane sheme, razvijajući smisao za ono živo, pokretno i gipko u političkom životu. Pri tom dolaze do izražaja ne samo politički instinkt i pronicljivost nego i politička mudrost i misaona širina Lenjinova genija. Drugačije nego u dijalektičko-materijalističkim spisima i samoga Lenjina od 1908. i 1914/15, a posebno drugačije nego u radovima njegovih dijalektičko-materijalističkih nastavljača, u tom kratkom spisu, kao i u nekim drugim Lenjinovim radovima s početka dvadesetih godina, nalazimo razumijevanje čovjekova svijeta, politike i povijesti koje je srodnije Marxovu historijskom materijalizmu nego Engelsovu dijalektičkom materijalizmu, njegovim »razradama« i »primjenama«.

Kako je poznato, svoje izlaganje Lenjin počinje razmatranjem »međunarodnog značaja ruske revolucije«, te »osnova boljševičke teorije i taktike«, jer to nisu razumjeli niti vođe socijaldemokratskih partija niti »ljevičari« u zemljama zapadne Evrope, iako su »napredni radnici u svim zemljama davno to shvatili — a još češće, ne toliko shvatili koliko instinktom revolucionarne klase uhvatili, osjetili«. ¹² »Instinkt revolucionarne klase« prema Lenjinu je ono čime »napredni radnici« dohvaćaju i osjećaju »neke stvari, i to veoma bitne stvari«. Govoreći o povijesti boljševizma, Lenjin ističe »rođenje sovjetskog oblika organizacije u spontanom razvoju borbe« pri čemu »pravilna revolucionarna teorija, koja sa svoje strane nije dogma nego se definitivno izgrađuje samo u tijesnoj vezi s praksom stvarno masovnog i stvarno revolucionarnog pokreta«. ¹³ Te značajke »sovjetskog oblika organizacije« često se zaboravljaju kada je riječ o međunarodnom značenju ruske revolucije. Lenjin obrazlaže i zašto se zaboravljaju. Naime zato jer je »glavni neprijatelj u međunarodnim razmjerima«, oportunistam II internacionale negirao »partijnost i partijsku disciplinu« spram kojega su boljševici zagovarali »gvozdenu disciplinu partije proletarijata«. To je u stvari samo jedna strana lenjinske koncepcije »sovjetskog oblika organizacije«, koja u prvi plan stavlja »partiju gvozdenu i prekaljenu u borbi« koja »zahtijeva vladanje sobom, disciplinu, čvrstinu, nepokolebljivost i jedinstvo volje«. ¹⁴ Druga je strana pak mnogo značajnija za razumijevanje lenjinske koncepcije partijske organizacije i političkog djelovanja, a Lenjin je ovako opisuje: »Historija uopće, a historija revolucija napose, uvijek je bogatija sadržajem, raznoličnija, raznovrsnija, življa, 'lukavija' nego što zamišljaju najbolje partije, najsvjesnije avangarde najnaprednijih klasa«. ¹⁵ Dakle prema Lenjinu nema partije ni avangarde koja može pretendirati na apsolutno znanje i apsolutnu moć. A upravo se to Lenjinu često podmeće, kao da je on model novovjekovne tehnike i volje za moć prenio na partiju

¹² Ibidem, str. 259.

¹³ Ibidem, str. 262.

¹⁴ Ibidem, str. 260.

¹⁵ Ibidem, str. 322.

proletarijata. Lenjin obrazlaže i zašto nema takve partije ni avangarde — naime zato »jer najbolje avangarde izražavaju svijest, volju, strast, fantaziju desetina hiljada, a revoluciju ostvaruju, u momentima naročitog poleta i napregnutosti svih ljudskih sposobnosti, svijest, volja, strast, fantazija desetina miliona«. ¹⁶ Tu raznolikost, bogatstvo i »lukavstvo« uma u povijesti i revolucionarnoj borbi negiraju »lijevi komunisti«, koji ne shvaćaju »potrebu strogo objektivnog procjenjivanja klasnih snaga i njihova međusobnog odnosa prije svake političke akcije«. ¹⁷ Ako oportunizam II internacionale prenaplašava i izražava »sitnoburžoasku stihiju« i individualizam, onda »lijevi« prenaplašavaju i izražavaju »sitnoburžoasku revolucionarnost« i »elitu« vođa koja ne predstavlja partiju klase i mase nego »kružok« ili »grupu intelektualca i malog broja radnika koji ponavljaju najgore strane intelektualštine«, umjesto da »trezveno prate stvarno stanje svjesnosti i pripremljenosti baš čitave klase (a ne samo njene komunističke avangarde), baš čitave radne mase (a ne samo njenih najnaprednijih ljudi)«. ¹⁸ Kada se dobro promisle te Lenjinove riječi, dolazi se do zaključka da je u komunističkom pokretu nakon Lenjina pobijedila dječja bolest »ljevičarstva« i sama sebe proglasila »lenjinizmom«. Staljin je tome sigurno pomagao i dao »teoretski« okvir, ¹⁹ koji prekoračiti u teoriji ili praksi značilo je ne samo teoretsko »otpadništvo« i »prirepaštvo« nego robiju i smrt. Reduciranje »svjesnosti« na slijepo pokoravanje zaključcima i direktivama partijskih foruma i »vođa«, a političke misli i teorije uopće na »karakteristične crte metode lenjinizma«, kako ih je Lenjin naznačio u »svom sjajnom djelu 'Materijalizam i empiriokriticizam'« ²⁰ i dalje razvio i sistematizirao sam Josip Staljin u brošuri »O dijalektičkom i historijskom materijalizmu« ²¹, može zadovoljiti samo dogmatizirani i osiromašeni um, koji, svejedno zbog kojih razloga, i ne sluti golemo značenje koje je Lenjin, uza sve napade i ograničavanja spram oportunizma II internacionale, pridavao »spontanosti« i »instinktu revolucionarne klase«, te »napregnutosti svih ljudskih sposobnosti, svijesti, volji, strasti, fantaziji desetina miliona«, »čitave radne mase«. Tu dakako nije važan broj niti sama kvantiteta, nego Lenjinova misao da se ljudski i povijesni život uopće, pa i sadržaj revolucije, ne dade svesti niti na jedan od oblika svijesti niti na »svijest« neke grupe pa niti »najbolje partije« ili »najbolje avangarde«. A to ima presudno značenje kako za političku teoriju tako i za političku praksu i nikako ne znači niti »sitnoburžoasku stihiju« i anarhizam, niti gvozdenu discipli-

¹⁶ Ibidem, str. 322—323.

¹⁷ Ibidem, str. 268—269.

¹⁸ Ibidem, str. 290—291.

¹⁹ Usp. J. Staljin: **Pitanja lenjinizma**, posebno njegovu kritiku teorije spontanosti kao »teorija unanjanjanja uloge svjesnog elementa u pokretu, ideologije 'prirepaštva', logične osnove svakog oportunizma«, str. 24.

²⁰ J. Staljin: **Pitanja lenjinizma**, str. 22, 23.

²¹ Ibidem, str. 506—530.

nu i diktaturu kao svrhu organiziranosti i borbe proletarijata. Otuda i često citirana Lenjinova misao da je »diktatura proletarijata uporna borba, krvava i nekrvava, nasilna i mirna, vojna i privredna, pedagoška i administrativna, protiv snaga i tradicija starog društva«, dobiva svoje puno značenje tek ako se shvati kao protustav »sitnoburžoaskoj stihiji« koja u proletarijatu izaziva »recidive sitnoburžoaske beskarakternosti, rascjepkanosti, individualizma, prijelaza od oduševljenja k potištenosti«,²² a nikako kao cilj kojemu proletarijat teži. To nikako ne razumiju »ljevičari« u komunističkom radničkom pokretu. Upravo je stoga korisno podsjetiti na Lenjinovu borbu protiv »ljevičarstva« kao dječje bolesti komunizma, i to kako u teoretskom tako i u praktičnom pogledu.

Zbog ograničenosti prostora ovdje ćemo ukazati samo na one Lenjinove misli koje imaju načelno značenje za razumijevanje i vođenje politike. Već ranije smo istakli da politika i ljudsko djelovanje u povijesti prema Lenjinu zahtijevaju drugačije znanje nego što ga pruža »primjena« općenužnih postavki dijalektičkog materijalizma ili nekog drugog općeg »pogleda na svijet«. Postoje iznimno teški i složeni problemi i političke situacije za koje ne važe nikakva pravila ni recepti. Razmatranjem problema kompromisa, jer »lijevi« su sudjelovanje u buržoaskim parlamentima odbacili kao vraćanje parlamentarizmu, tj. preživjelim oblicima borbe, Lenjin, pokazuje razliku opravdanog »kompromisa« i »izdajničkog kompromisa« i ukazuje na to da ne smijemo uzeti »ono što je preživjelo za nas kao da je preživjelo za klasu«. ²³ Pri tom kaže: »Napraviti recept ili opće pravilo («nikakvih kompromisa«!) koje bi važilo za sve slučajeve — jeste apsurd. Da bi se čovjek mogao snaći u svakom pojedinom slučaju, potrebno je da sâm misli i shvaća«. ²⁴ Te Lenjinove misli imaju načelno značenje za razumijevanje politike i ljudskog djelovanja uopće, jer »politika je znanost i umijeće koje ne pada s neba«, ²⁵ pa ni s neba dijalektičkog materijalizma i metafizike njegovih osnovnih crta i postavki, nego valja znati uzeti u obzir sve strane i snage konkretne povijesne situacije i na osnovi njih donijeti odluku za ili protiv djelovanja. Pravo djelovanje dakle ovisi o nama te ne možemo postupati ravno ni po receptu. Zato je potrebno da onaj koji djeluje »sâm misli i shvaća«. »Radi brzog i pravilnog rješavanja složenih političkih pitanja« potrebno je da se »dugim, upornim, raznovrsnim, svestranim radom svih predstavnika dane klase koji misle« ²⁶ stvore »potrebna znanja, potrebno iskustvo, potreban — osim znanja i iskustva — politički instinkt.«

Ne samo za djelovanje u društvu i povijesti nego i za rad u prirodi potrebno je posjedovati povijesno primjereno znanje, jer

²² V. I. Lenjin: **Dječja bolest »ljevičarstva« u komunizmu**, str. 278.

²³ Ibidem, str. 290.

²⁴ Ibidem, str. 299.

²⁵ Ibidem, str. 309.

²⁶ Lenjin primjećuje da u svakoj klasi uvijek ima predstavnika klase koji ne misle, ibidem, 299—300. str.

su »sve granice i u prirodi i u društvu pokretne« i krivudave, a ne pravolinijske i ravne. »Politička djelatnost nije trotoar Nevskog prospekta«, citira Lenjin Černiševskoga i komentira »čist, širok, ravan trotoar sasvim prave glavne ulice Petrograda«,²⁷ nego se često odvija u veoma složenim i zamršenim situacijama, koje zahtijevaju »uzimanje u obzir svih snaga, grupa, partija, klasa, masa koje rade u danoj zemlji, a nikako određivanje politike samo na osnovi želja i shvaćanja, stupnja svjesnosti i spremnosti za borbu samo jedne grupe ili partije«. ²⁸ Otuda je potrebno podizati a ne spuštati »opći nivo proleterske svjesnosti, revolucionarnosti, sposobnosti za borbu i za pobjedu«, ²⁹ i to ne samo u partiji nego, kako smo već ranije vidjeli, u cijeloj masi. Pri svemu tome Lenjin zagovara konkretno »političko iskustvo masa«, jer se na njemu, a ne »na šabloniziranju, na mehaničkom izjednačavanju« temelji zbiljsko političko djelovanje od pojedinaca do vrhunskih vodećih središta. »Bez uzimanja u obzir konkretnog iskustva pojmovi se odveć lako pretvaraju u šuplje fraze«, a »bez promjene u shvaćanju većine radničke klase revolucija nije moguća.«

Kao što je koristan za razumijevanje političkog djelovanja i za izgradnju opće političke teorije, tako je ovaj Lenjinov spis instruktivan za vrednovanje revolucionarnog iskustva u svakoj pojedinoj zemlji i za određivanje taktike u međunarodnom radničkom pokretu i između klasa i partija koje prema specifičnosti svoje zemlje izgrađuju komunizam. Lenjin je u tome ponovo jasan i suvremen kad kaže: »Dok postoje nacionalne i državne razlike među narodima i zemljama — a te razlike održat će se još vrlo dugo čak poslije ostvarenja diktature proletarijata u svjetskim razmjerima — jedinstvo internacionalne taktike komunističkog radničkog pokreta svih zemalja zahtijeva ne uklanjanje raznolikosti, ne uništenje nacionalnih razlika (to su u ovom trenutku ljudi snovi), nego takvo primjenjivanje osnovnih principa komunizma (sovjetska vlast i diktatura proletarijata) koje bi pravilno modificiralo te principe u detaljima, pravilno prilagođavalo, primjenjivalo ih na nacionalne i nacionalno-državne razlike. Ispitati, proučiti, naći, odgonetnuti, uhvatiti nacionalno osobeno, nacionalno specifično u konkretnim prilaženjima svake zemlje rješavanju jedinstvenog internacionalnog zadatka, pobjedi nad oportunistom i lijevim doktrinarstvom u radničkom pokretu, obaranju buržoazije, uspostavljanju sovjetske republike i proleterske diktature — eto u čemu je glavni zadatak historijskog momenta koji preživljuju sve razvijene (i ne samo razvijene) zemlje.« ³⁰ Lenjin dakle stavlja u prvi plan internacionalne taktike komunističkog radničkog pokreta uvažavanje nacionalnih i nacionalno-državnih specifičnosti i razlika, jer prema njima valja pravilno modificirati osnovne

²⁷ Ibidem, str. 302.

²⁸ Ibidem, str. 310.

²⁹ Ibidem, str. 304.

³⁰ Ibidem, str. 319—320.

principe komunizma. Same pak principe komunizma Lenjin svodi na »sovjetsku vlast i diktaturu proletarijata«, a sve drugo, pa čak i vlastitu modifikaciju tih principa, valja naći i razviti prema konkretnim povijesnim prilikama i nacionalnim specifičnostima svake zemlje. »Radnički pokret svake zemlje ostvaruje taj razvitak na svoj način.«³¹

O Lenjinovu shvaćanju diktature proletarijata bilo je ranije riječi. Stoga još samo nekoliko riječi o »sovjetskoj vlasti« kao prvom principu komunizma — kao »ideji koja se s navidećom brzinom širi među proletarijatom svih zemalja.«³² Obrazlažući nastanak sovjeta Lenjin naglašava da se povijest našalila kada su se 1905. godine u Rusiji rodili sovjeti, koje su od veljače do listopada 1917. falsificirali menjševici, bankrotirajući upravo uslijed nesposobnosti da shvate ulogu i značenje sovjeta. Drugim riječima, na problemu sovjeta propada ili pobjeđuje svaka proleterska revolucija, jer »cijeli rad partije ide kroz sovjete, koji ujedinjuju radne mase bez obzira na struke«³³ i omogućuju da politika, upravljanje državom, a prije svega privredom, prijeđe u ruke svih radnih ljudi.

Iako je vlast sovjeta takav oblik ujedinjavanja radnih ljudi koji ne može zaobići ni jedna proleterska revolucija, ona će se prema Lenjinu formirati i izgrađivati u različitim zemljama prema njihovim specifičnim povijesnim, kulturnim, nacionalni prilikama i snagama. Dakako, proletarijat jedne zemlje uči od proletarijata druge zemlje, ali tuđa politička iskustva ne prenosi mehanički nego se njima koristi i razvija ih prema vlastitim povijesnim uvjetima i mogućnostima. U tom smislu postoji dragocjeno iskustvo međunarodnog proletarijata i međunarodno značenje pojedinačnih, nacionalno-specifičnih proleterskih revolucija, pa i ruske revolucije. Međutim, Lenjin s pravom, a u suprotnosti s kasnijim Staljinovim i staljinističkim vrednovanjem ruske revolucije, ističe: »Naravno, bila bi najveća pogreška preuveličati tu istinu, proširiti je ne samo na neke od osnovnih crta naše revolucije. Isto bi tako bilo pogrešno izgubiti iz vida da će poslije pobjede proleterske revolucije makar samo u jednoj od razvijenih zemalja nastupiti, po svojoj prilici, oštar prijelom, naime: Rusija će ubrzo poslije toga postati ne uzorna, nego opet zaostala (u 'sovjetskom' i u socijalističkom smislu) zemlja.«³⁴ Dakle i u ocjeni međunarodnog značenja ruske revolucije dolazi do izražaja bitna razlika, koja postoji kako u političkoj filozofiji između Lenjina i lenjinizma tako i u političkoj praksi između Lenjina i boljševizma nakon njegove smrti.

Gotovo je opće pravilo da se »nastavljači« nekog mislioca razlikuju od samog tog mislioca, tj. od svog »učitelja« i utemeljite-

³¹ Ibidem, str. 319.

³² Ibidem, str. 266.

³³ Ibidem, str. 282.

³⁴ Ibidem, str. 258.

lja misaonog pravca i duhovnog držanja ili političkog pokreta koji slijede ili mu pripadaju, i to utoliko više što je sam utemeljitelj veći i značajniji. To najbolje potvrđuju primjeri Aristotel — aristotelizam, Platon — platonizam, Toma — tomizam, Kant — kantijanstvo, Hegel — hegelijanstvo, Marx — marksizam kao i ovaj, o kojem je danas riječ, Lenjin — lenjinizam. Međutim, nije to stvar samo epigonstva onih koji »slijede« velike ljude nego nemogućnost da se život stavi u okvire i sheme, nemogućnost da se unaprijed dadu rješenja za probleme života koji tek nadolazi. a upravo su tome skloni »nastavljači«. Pogreška je epigona što to ne shvaća i što takva rješenja očekuju od svojih učitelja, jer za boravljaju da su i oni ljudi, tj. konačna bića koja su svoja djela i misao razvijali prije svega za svoje vrijeme i životne probleme svog ljudstva. Zbog toga nas nimalo ne čudi što ni u Lenjina ne nalazimo rješenja za naše probleme, jer je on sam poput Marxa teoriju smatrao vodstvom za konkretnu akciju, a ne dogmom koja bi se šablonski primjenjivala. Na prethodnim stranicama pokušali smo to pokazati. To dakako ne znači da od Lenjina, kao i od ostalih velikih ljudi, nemamo što naučiti, jer »učenje« nije puko ponavljanje već ostvarenog nego stvaranje i razvijanje novoga pomoću prošlog i sadašnjeg, i to upravo na onim problemima koji u djelima prethodnika nisu riješeni, nego su eventualno naznačeni ili samo slućeni a predstavljaju urgentne probleme suvremenog ljudstva i njegova opstanka. Ovdje prezentirani Lenjinov tekst instruktivan je upravo u tom pogledu što se ne uklapa u shemu ni gotova rješenja nikakvog apriornog nazora na svijet, pa ni u postavke samog Lenjinova dijalektičkog materijalizma. Njegova vrijednost i aktualnost otuda se ne sastoje u rješenjima koja su u njemu prisutna nego u tome što političku misao načelno upućuje u pravcu povijesnog samorazumijevanja i na taj način je oslobađa pogrešnih uzora, bilo da je riječ o »visokoj« teoriji metafizičke tradicije, inclusive dijalektički materijalizam, ili o egzaktnoj »teoriji« pozitivnih znanosti. Dakako, u Lenjina nije razvijena niti povijesnost povijesno-primjerenog ljudskog i političkog djelovanja niti svojevrсна pojmovnost samog povijesnog i političkog mišljenja, ali su i misao i praksa upućeni u pravcu dopijevanja do živog uma i umne zbiljnosti. Otuda je naš zadatak nov upravo toliko koliko su nove zbiljnost i praksa suvremenog ljudstva i komunizma nakon Lenjina.